

Опис досвіду

ОБҐРУНТУВАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ДОСВІДУ І ЙОГО ПРАКТИЧНОЇ ЗНАЧУЩОСТІ

Відомий український філософ Г.С. Сковорода вважав, що людина протягом життя має шукати і знайти щастя. Звичайно, школа не знає, де воно знаходиться, але її завдання – підготувати дитину до пошуків, тобто випустити в самостійне доросле життя особистість, «яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності». Проект Закону України “Про освіту” №3491-д від 04.04.2016

Тема виховання громадян ніколи не втратить своєї актуальності, але вона набуває особливої значущості в складні періоди розвитку держави, коли необхідне об’єднання зусиль громадян та висока відповідальність за долю своєї Батьківщини. Саме виховання громадянина-патріота, формування громадянської відповідальності є пріоритетним напрямком державної політики.

Визначальним для системи загальної середньої освіти є українознавче спрямування всіх освітніх галузей. Тому пріоритетами розвитку державної освіти є особистісна орієнтація, формування національних цінностей, створення умов для формування громадянської та загальнокультурної компетентностей школярів (додаток 1)

Новий державний стандарт освіти визначає 10 ключових компетентностей. За Концепцією нової української школи компетентність - це «динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити подальшу навчальну діяльність».

Особливе значення у зв’язку з підготовкою випускника-патріота, інноватора, особистості, здатної до ефективної реалізації себе у сфері майбутньої професії набуває проблема формування соціальної та громадянської компетентності школярів у процесі вивчення української мови та літератури (додаток 2)

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОВІДНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ІДЕЇ ДОСВІДУ, МЕТИ, ЗАВДАНЬ

У наш час проблема громадянина й патріота в умовах економічної нестабільності, соціальної нерівності суспільства, егоїзму, байдужості, цинізму постає найбільш гостро. Як учитель вважаю, що несучи відповідальність не тільки за знання, але й за виховання майбутнього покоління. Все це й підштовхнуло до вибору методичної теми.

Мета громадянської освіти у загальноєвропейському вимірі полягає у формуванні особистості, якій властиві громадянська культура, усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її суспільною відповідальністю, готовність до компетентної участі в житті соціуму. Громадянська культура – це освіченість, компетентність, досвід, зрілість особистості.

Основними дефініціями теми досвіду виступають поняття: **громадянськість, громадянська компетентність, громадянська відповідальність.**

Уперше поняття «**громадянськість**» почали вживати ще античні філософи. Вони широко використовували поняття поліса, близьке до поняття «громадянське суспільство», розглядаючи громадянське суспільство і політичну державу як взаємозалежні терміни. Сократ, а потім і Платон метою виховання вважали виховання громадянина.

«**Громадянськість**, – зазначав В. Сухомлинський, – це насамперед відповідальність, обов'язок, це та вища сходинка в духовному житті людини, на якій вона віддає себе служінню ідеалу».

За сучасним тлумачним словником української мови **громадянськість** – це «усвідомлення кожним громадянином своїх прав і відповідальності за функції держави, яка має гарантувати ці права».

Під **громадянською компетентністю** як ключовою О. Пометун розуміє здатність, спроможність людини активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права і обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства. Громадянська компетентність є інтегративною характеристикою особистості, яка включає й певний рівень психологічної готовності до активного здійснення суспільного життя.

Громадянська відповідальність – це свідоме ставлення особистості як члена суспільства до його вимог, уміння відповідати за власне життя, дії, вчинки.

Громадянська відповідальність у сучасному розумінні передбачає наявність таких якостей, як уміння відстоювати позицію, генерувати ідеї, втілювати їх у життя.

А формування цих якостей можливе лише через конкретну активну діяльність.

З метою увиразнення ключових компетентностей до Пояснювальних записок навчальних предметів 2017-2018 н. р. уведено поняття наскрізних ліній:

«Екологічна безпека і сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність».

Розуміння змін, запропонованих в Концепції нової школи, орієнтує педагогів на створення умов для формування інноваційної особистості, учня-патріота, активної і творчої людини, здатної до подальшої самоосвіти, до співпраці та взаємодії, до критики і прийняттю рішення в процесі діалогу, до почуття особистої відповідальності.

«Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло», – писав Василь Сухомлинський.

За Концепцією нова школа працюватиме на засадах «педагогіки партнерства».

Учитель обирає ту систему навчання, яка більше відповідає запитам учнів, методичній грамотності, а також умовам школи. Важливим завданням учителя є підкріплення теорії практикою, створення реальних і уявних ситуацій спілкування, надання творчим роботам виразного практичного характеру.

Досягти цього можливо використанням інноваційних **технологій** (додаток 3)

Сьогодні, коли держава стоїть на шляху великих змін, важливо виховати гідного громадянина, з чіткою життєвою позицією, упевненого в собі, громадянина, який рівняється на європейські цінності.

Таким чином, **провідною педагогічною ідеєю** досвіду є використання різноманітних методів, прийомів та засобів інноваційних технологій навчання для виховання громадянської відповідальності на уроках української мови та літератури.

Метою педагогічної діяльності за обраною проблемою є формування та розвиток в учнях якостей відповідального громадянина засобами інноваційних технологій.

Завдання педагогічної діяльності:

1. Впровадження системи форм, методів, прийомів роботи на уроці, які в майбутньому допоможуть сформувати місце особистості в суспільстві.
2. Формування у школярів компетентностей комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування з дотриманням норм українського етикету.
3. Створення умов для спілкування учнів у різних ситуаціях, бажання висловлювати та відстоювати власну громадянську позицію, вести дискусії.
4. Формування духовного світу учнів, загальнолюдських ціннісних орієнтирів, патріотичних почуттів і усвідомлення громадянської відповідальності.
5. Навчання навичкам користування сучасними інформаційними комунікаціями (Інтернетом, системою дистанційного навчання тощо).
6. Розвиток навичок самостійної аналітичної роботи з текстами, навичок усного писемного мовлення та ораторського мистецтва, творчих здібностей.

Технології реалізації провідної педагогічної ідеї та її компетентів

Сучасність диктує нові вимоги, вона вимагає змін і креативу. Навчання повинно бути адекватним стратегіям сучасної освіти: використання методів, які розвивають критичне мислення, творчі здібності та навички самостійного пошуку інформації з використанням різних інформаційних ресурсів. Тому для досягнення поставленої мети використовуються в навчальній діяльності елементи різних технологій, нестандартні прийоми та форми роботи.

У практику своєї діяльності вчитель запроваджує технологію **перевернутого навчання**.

Авторами технології «перевернутого навчання» вважають вчителів хімії Аарона Самса і Джонатана Бергманна (США). У 2008 році вони стали записувати відеоролики зі своїми лекціями та пропонувати їх на домашнє опрацювання учням.

«Перевернуте навчання» – це форма активного навчання, яка дозволяє «перевернути» звичний процес навчання таким чином: для домашнього завдання учням пропонується перегляд відповідних відеофрагментів із навчальним матеріалом наступного уроку, учні самостійно опановують теоретичний матеріал, а в класі більше часу використовується на виконання практичних завдань. Відеолекції розглядають як ключовий компонент в «переверненому» підході, їх готує вчитель і розміщує в Інтернеті на своїй сторінці

«**Перевернутий клас**» – це така педагогічна модель, в якій типова подача лекцій та організація домашніх завдань міняються місцями. Учні дивляться вдома короткі відеолекції, а в класі виконують вправи, створюють проекти, обговорюють проблемні питання, дискутують.

Мета перевернутого навчання – змінити за допомогою цієї навчальної моделі сталі за століття постулати шкільної освіти (додаток 4).

Перевернута модель навчання покладає більшу відповідальність за навчання на учнів, дає їм стимул для дослідження, експерименту, дозволяє учителю інтегрувати різноманітні сучасні технології, які сприяють розвитку в учнів соціальної та громадянської компетентності.

Сьогодні впровадження **інформаційно-комунікативних** технологій в навчальний процес – невід’ємна частина практично кожного уроку, так як підвищує ефективність навчання, створює емоційний настрій, психологічно полегшує процес засвоєння матеріалу, розвиває пізнавальну активність. Учні самостійно готують різні презентації, відеоролики, інсценування, створюють рекламу на радіо, фантастичні розповіді, пишуть вірші, тим самим стають активними учасниками уроку.

Проведення **скайп-конференції** створює модель реального спілкування, яка сприяє співпрацюванню з іншими на результат, виникненню в учнів природного бажання і необхідності взаємодії з іншими, що додає впевненості в собі і своїх силах для з аргументованого і грамотного висловлювання власної громадянської позицію в суспільних питаннях .

Дистанційна взаємодія – це взаємодії вчителя і учнів, учнів між собою, учнів та однолітків із інших країн або міст за допомогою спеціальних освітніх веб-додатків: «Хмара», електронна пошта, конференції на YouTube, персональний сайт вчителя, за допомогою яких учні можуть вести обговорення вивчених тем, а також отримувати рекомендації і настанови викладача, обмінюватись думками та враженнями, обговорювати навчальні та особисті теми та питання. Дистанційна взаємодія може здійснюватися як в режимі реального часу, так і у відкладеному режимі. У своїй практиці використовуюю обидва варіанти.

Дистанційна освіта має на увазі індивідуальний підхід до кожного учня. Кожен такий учень прикріплюється до викладача, завдання якого - займатися навчанням, консультувати по складних темах і питаннях, перевіряти контрольні роботи і тести, допомагати учневіготуватися до іспитів (додаток 5)

Проблемне навчання — це один із типів розвивального навчання, характерна особливість якого полягає в зближенні психології мислення учнів із психологією навчання. Воно передбачає дослідницьку діяльність учня, яка зумовлена проблемною ситуацією й спонукає його формулювати гіпотези й перевіряти їх у ході розумових і практичних операцій.

Проблемна ситуація — це ситуація, для оволодіння якою учень має знайти й застосувати нові для себе знання чи способи дій.

Проблемне завдання — це своєрідний опис проблемної ситуації, що відображує суперечності, сутність яких треба з'ясувати.

Дослідження психологів (С.Л. Рубінштейн, Г.С. Костюк та ін.) переконливо доводять, що мислення, як правило, починається з проблеми чи запитання, з подиву чи нерозуміння, з протиріччя. Проблемна ситуація спонукає особистість до активного мислення, а вчитель залучає учнів до процесу самовиховання, створення загальнолюдського морального кодекса на прикладах поведінки героя літературного твору (додаток 6).

Однією з технологій, що допомагає учневі не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє розвитку його особистості, якостей, є **технологія** формування та розвитку **критичного мислення**.

Технологія критичного мислення – система діяльності, що базується на дослідженні проблем та ситуацій на основі самостійного вибору, оцінки та визначення міри корисності інформації для особистих потреб і цілей. Згідно з тлумачним словником української мови мислити – міркувати, зіставляти явища об'єктивної дійсності, роблячи висновки.

При вивченні роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні» розглядаємо особистість головного героя як громадянина в суспільстві. Форма роботи міні – модуль «Суд» формують уміння аналізувати, порівнювати, знаходити позитивне і негативне в героєві, визначати його громадянську позицію в суспільстві (додаток 7).

Аби розвинути грамотне зв'язне мовлення, уміння відстоювати власну думку, звертаємося на уроках до навчальних дискусій. Діти отримують завдання переглянути фільм, прочитати твір або уривок, визначити проблемні питання.

Клас поділяється на групи з різними точками зору на дану проблему. Такими вправами формується в учня толерантне ставлення до опонента, вміння поважати іншу думку, співпрацювати з іншими на результат, запобігати конфліктам і розв'язувати їх, досягати розумних компромісів, розвивати критичне мислення, висловлювати власну громадянську позицію (додаток 8).

У 9 класі при вивченні усної народної творчості на уроці літератури «Світ музики у слові» учні в групах класифікують пісні за темами, визначають жанрові особливості та художні засоби. Так вони вчаться спілкуватися, висловлювати власні погляди, погоджуватися з думкою товариша. Потім пропонується гра «Х-фактор», де всі бажаючі можуть продемонструвати свій талант. Таким чином, розвиваємо учнівські таланти та приводимо їх до усвідомлення цінності фольклору українського народу (додаток 9).

Технологія **інтерактивного навчання** - це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність у громадському житті. Суть інтерактивного навчання полягає в постійній активній взаємодії всіх учнів; учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання.

Дана технологія реалізується такими методами та прийомами, як «Вільний мікрофон», «Займи позицію», «Крісло автора», «Взаємне питання»... У процесі спілкування формується особистість, її громадянська позиція та моральні якості.

Спонукають учнів до науково-дослідницької діяльності уроки - **лабораторні роботи** (технологія навчання як дослідження).

Лабораторні роботи – одні з видів самостійної, практичної роботи та дослідження учнів. На таких уроках учні інтегрують теоретичні знання, практичні вміння й навички в єдиному процесі діяльності навчально-дослідницького характеру (додаток 10).

У своїй практиці застосовую **експрес – уроки** на тему «Україна говорить грамотно» На персональному сайті <http://natalyapavlenko.at.ua> працює посилання для перегляду **експрес-уроків** Авраменка Олександра.

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПРЕДСТАВЛЕНОГО ДОСВІДУ

Використання інноваційних технологій забезпечує:

1. ефективність (гарантія результатів, відповідних освітнім стандартам);
2. гнучкість (можливість варіювання в змісті для забезпечення
3. комфортності і свободи взаємодії педагога і учнів);
4. динамічність (можливість розвитку або перетворення використовуваної технології);
5. відтворюваність (можливе використання технології іншими вчителями в даному навчальному освітньому закладі)

Для мене показниками успішності застосування стратегії стали досягнуті особистісні та метапредметні результати, які, у свою чергу, зумовили предметні успіхи:

- 1) підвищення комунікативної активності учнів на уроках;
- 2) зростання числа учнів, що беруть участь у різних олімпіадах і конкурсах з української мови, що свідчить про їх впевненості у своїх знаннях (особистісний результат), і відповідно, зростання числа призерів та переможців (предметний результат);
- 3) підвищення якості навчання, успішної підготовки до ЗНО;
- 4) активна громадянська позиція в суспільстві (випускники стали старостами груп у вузах, беруть активну участь у виборчій кампанії, упевнені в собі).

Імідж сучасного вчителя немислимий без знання ним інноваційних технологій. Використання їх розширює межі освітнього процесу, підвищує його практичну спрямованість, а найголовніше, сприяє розвитку інноваційної особистості учня, його громадянської компетенції, а також умінню самостійно здобувати нові знання, що створює чудові умови для його успішної самореалізації в майбутньому (додаток 11).

«Учитель підіймається до висоти справжньої майстерності лише тоді, коли його талант, знання, вміння спрямовані до єдиної мети, коли його робота освітлена високим обов'язком виховання людини майбутнього».

Т.Ф.Бугайко